

Loopt de derde weg dood in de buurt?

**De visie van
Stefan Nieuwinckel,
coördinator
wijkontwikkeling
voor de stad Antwerpen.**

De fascinatie voor wereldomvattende en snelle maatschappelijke veranderingen is groot. De economische crisis die in 1973 werd ingezet, bracht ons de sombere jaren tachtig. Maar die tijd ligt achter ons. We mogen geloven dat de 'globalisering' een groot en blij avontuur is. De globalisering betekent immers nieuwe markten. Onze netwerkeconomie speelt daarop in, met als gevolg een kwantitatieve maar vooral kwalitatieve groei. Wie een beetje sociaal-democratisch bloed in de aderen heeft stromen, weet echter dat economische groei niet automatisch maatschappelijke welvaart voor allen betekent. Maar daar is de 'derde weg', die zich baant tussen versterd sociale-zekerheidssetisme en egoïstisch kapitalisme. De politieke voortrekkers scharen zich tegenwoordig achter de 'actieve welvaartsstaat'.

Dat economische groei niet automatisch leidt tot welvaart voor iedereen, weten bewoners van achtergestelde wijken en buurten maar al te best. Of en in hoeverre economische groei in de naoorlogse economie samengaat met sociaal-economische segregatietenden is een wetenschappelijk niet helemaal uitgemaakte zaak. Maar niemand betwist dat sommige wijken getekend blijven worden door verval. Evenmin wordt tegengesproken dat het de mensen zijn die het moeilijk vinden om aan te haken bij ons blij economisch avontuur die geconcentreerd in deze wijken wonen. We zijn ons daar al zeker sinds die sombere jaren tachtig van bewust. En we zijn zeker niet bij de pakken neer blijven zitten. Stadsvernieuwing, sociale vernieuwing, wijkontwikkeling: het volgde elkaar in een soms verbazend tempo op. Veel meer dan kronkelpaadjes naar nergens bleken het niet te zijn. In veel gevallen zijn de achtergestelde wijken van begin jaren tachtig nog altijd achtergesteld. En waar de

wijk niet meer achtergesteld is, zijn de achtergestelde mensen die er woonden verdreven naar andere wijken.

Loopt de derde weg in een boog om de achtergestelde stadswijken heen? Is er een oprit voorzien, die de achtergestelde wijken aansluiting geeft op de derde weg, zodat ze in de blij vaart der volkeren kunnen meegaan? Of is de achtergestelde stadswijk een soort moerasland die de ingenieurs van de derde weg niet voorzien hebben en loopt de derde weg er gewoon dood? In België hebben we een paar van die wegen en van die bruggen, en ze zijn niet onze nationale trots.

Eerst en vooral, als de derde weg of de actieve welvaartsstaat inderdaad een soort nieuw maatschappijparadigma wil zijn, zal het proces van sociaal-ruimtelijke segregatie en de realiteit van achtergestelde stadswijken waartoe deze processen leiden, moeten verrekenen. Zeker in België hebben we te lang het fenomeen gehad van de welvaartsstaat die een robuust huis van de sociale zekerheid neerzette. De bouwwerkjes die werden opgetrokken om iets aan de 'kansarme buurt' te doen, leken daarentegen kaartenhuizen die bij de minste politieke storm omgeblazen konden worden. Te weinig werd er aan structurele doorgangen gewerkt.

Als er aan die doorgangen gewerkt wordt, of beter nog, als al bij het uittekenen van het grondplan rekening wordt gehouden met de 'achtergestelde stadswijk', dan wacht de ingenieurs van de actieve welvaartsstaat een hele klus. In hun kijk op de wereld is het toch vooral zo dat de globalisering van de (netwerk)economie het wenkende perspectief is waarbinnen hun actieve welvaartsstaat reliëf krijgt. Als we de achtergestelde wijk als een product van sociaal-ruimtelijke segregatieprocessen zien, dan moeten we dringend oog krijgen voor een aantal facetten van de globalisering die mede deze segregatieprocessen aansturen.

Arbeidsmigratie en concentratie van slecht opgeleide langdurig werklozen in de achtergestelde stadswijk hebben een rechtstreeks verband met elkaar. Derde-Wereldbewoners, die het spel van de globalisering vanuit hun positie meespelen, zullen de migratiestromen verder aanwakkeren. Die migratiestromen zullen uitmonden in achtergestelde stadswijken. Wie globalisering zegt, zegt hegemonie van de markt en uniformisering van de economie. In achtergestelde stadswijken zien we juist weer parallelle economische circuits ontstaan: 'recycling'-economieën, ventereconomieën, economieën die wit, zwart en grijs mengen om overleving te bieden binnen ingewikkelde

familieverbanden. Kortom, op microniveau heeft de achtergestelde stadswijk een bijzondere positie binnen het globaliseringsverhaal. Wordt er ook een bijzondere plaats voor ingeruimd in het verhaal van de actieve welvaartsstaat?

De actieve welvaartsstaat wil natuurlijk activeren. Terecht, mensen een uitkering geven (de oplossing van de 'oude' welvaartsstaat) helpt ze op lange termijn niet vooruit én houdt ze ongeschikt als arbeidskracht binnen de netwerkeconomie, die voor al zijn specifieke niches nog maar moeilijk arbeidskrachten vindt. Gelukkig wil de actieve welvaartsstaat in de eerste plaats zichzelf activeren, meer alert en actief inspelen op werkloosheid en meer de onderhandelende partner zijn dan de allesreguleerder.

Maar uiteindelijk moeten ook mensen geactiveerd worden. En misschien hebben mensen in achtergestelde wijken ondertussen wel hun bekomst gehad van al dat geactiveer. Zij zijn de afgelopen jaren al geactiveerd in het kader van het bewonersoverleg, in het kader van de basiseducatie, in het kader van de straatpoetsactie en in het kader van het buurtbeheerbiedrijf. Voor hen is het allemaal niet zo nieuw als voor de nieuwe ministers.

Als we nu een nieuwe activeringsgolf inzetten, moeten we in ieder geval goed uitkijken wie we met welk doel voor ogen en met welke stimuli activeren. Activeren we het kapitaal, dat eindelijk maar eens in de achtergestelde wijken moet investeren of daar de laatste lekkere brokken in de druk bebouwde stedelijke groeipolen vindt? Activeren we 'actoren van het sociaal beleid' om eindelijk eens echt inclusief te werken? Activeren we (laatste poging) de doelgroepen in de wijk? Het zijn oude vragen, maar als we het echt menen met de actieve welvaartsstaat, moeten we die actieve welvaartsstaat durven zien als een kader om scherpere antwoorden te formuleren.

Toen we tien jaar geleden in Antwerpen met wijkontwikkeling aan de slag gingen, wilden we 'de wijk ontsluiten'. Het kans-armoeden denken dat toen hoogtij vierde, maakte van de wijk een steeds meer in zichzelf gesloten systeem van specifieke doelgroepen. Het eerste wat ontwikkelaars doen als ze een gebied willen ontsluiten, is een weg aanleggen. Natuurlijk hopen we dat de derde weg nu helpt de wijk te ontsluiten. Toch durfde ik in de titel van deze bijdrage te suggereren dat de derde weg zou kunnen doodlopen in de buurt. Dat kan als het thema van de ruimtelijke segregatie niet expliciet genoeg aan bod komt in het glorieuze verhaal van de actieve welvaartsstaat.